

Бојана Николетић, *Поза, пресек и став*, Privaut, 2016

Већ сам наслов ове збирке кратких прича сугерише мучан пут од позе, па била та поза литерарна (угађање одређеним литерарним стратегијама, критичарским омиљеностима или, пак, очекивањима широке, увек широке, читалачке публике), интелектуална поза (она без критичког мишљења, она естрадна, а естрада је кич, према њој не сме бити трпељивости, она игра на најниже у човеку и стога је треба разарати) или, пак, животна поза, та васколика жилава површност наша, дакле, сâм наслов ове збирке сугерише пут од позе, преко пресека (са самим собом, историјом, чиме год), до става, до дубинског. Тај пут ауторка варира у уводним речима уместо предговора, постављајући временске петље и чворове, неумитну пролазност и последице које време на човека и животиње има.

Нижу се уништени људи, дрогирани предели Новог Београда, владавина људске глупости и сујете, и ти дефетистички пасажии, тај усуд не допушта никакав приговор, могућност *contra fatum*-а. Античка ароганција на којој се заснивају драмски текстови, та прва ароганција промене судбине, овде је порекнута. Прекаризам и дужничка криза јесу наша стварност, а слабо и тек повремено плаћени надничари умножена и незаобилазна тековина. Наравно, ништа од тога не би било могуће без промене људског карактера и тај нови свет на сцену поставља оно што је Хана Арент (врло тачно) дефинисала као *сувишног човека*. Дакле, процес надзирања је завршен и наступа ера кажњавања. На том месту ауторка, несклона било каквим илузијама да до кажњавања, ипак, неће доћи, уводи лојалност као врсту очекиваног и пожељног понашања. Лојалност спрам потказивања и понижења, спрам параноје и профитерства.

Ако смо у минулом столећу имали такозвано бекство од бола, па било то анестезирање стоматолошко, хируршко или социјално, онда је нови век собом донео бекство од става, нашу потребу да се клонимо чврстог и дубинског, да се препустимо искључивом и нетрпељивом. Чувари маргине, јер ауторка верује да је ту проблем, да урушавање конструкције (човека, историје, друштва, чега год) одатле почиње, јесу научници и песници, па самим тим и Јејтсови стихови: *Ствари се руше/центар не држи више/анархија је провалила светом/*. Она мрачна снага која све разједа и која се

стога мора уклонити јесу лоша и безукусна наука, наука подређена корпоративним потребама, наука суноврата.

Уколико сада напустимо социо-економску раван ове збирке, пред нама је изразито дијалогско штиво иако је дијалог, заправо, немогућ јер су јунаци, или да будем потпуно прецизан: јер смо ми сами, опредељени монологу сваке врсте, личним говорним онанијама које другога нити чују нити виде нити уважавају. Које другога укидају. Али, то није све. Индивидуалност се подређује маси, нестаје. Судбина се извршава у малограђанском и неотесаном, у трибалном и паланачком. Филозофеме или психолошки пасажии, које су уводни или саставни део сваке приче понаособ, тичу се регистра човекових жеља, његове воље и лепоте, али се све оне губе у животу без својстава. Ауторкино збрајање дилема, несигурности и сумњи алудира на њено лично искуство, али та аутентичност даје овој збирци на литерарној веродостојности. Успева Бојана Николетић да одоли апорији, па кованицу *принудни одмор мења у принудно одсуство*, јер принуда је принуда а одмор је одмор. Међутим, то препознавање и супротстављање апорији ствар је појединачног (ауторкиног) ума, а не случај било које људске бројности.

Неочекиваност се јавља у другом делу ове збирке кратких прича. Та неочекиваност није самој себи сврха, већ место у ком приповедање остварује свој врхунац. Она је спроведена кроз вољу и ослобађање од зависности (од цигарета или сопствених мана). Она је покушај да човек коракне ван својих порока и постане неко други. Али, то је (опет) нужност појединачног, то се дешава тек једном јунаку и тек у једној причи. Тиме је наш пад подвучен, а не оповргнут.

Ауторкин поглед на систем вредности највидљивији је на гробљу. Не без разлога баш тамо. Гробље не поравнава, напротив, оно истиче, читаве алеје (комунистичких) народних хероја налазе се у близини хумки (царских) руских солдата, страдалих током Великог рата, ти гробови постоје паралелно, не укрштају се. Међутим, даљим набрајањем тематских смрти (оних погинулих од усташке каме или оних које је Гестапо ликвидирао, или, пак, оних који су пали током ослобађања Београда) Бојана Николетић формира непрекинути низ *Danse Macabre*-а, нашу једину, никад поречену, чињеницу. Удео личног читава се и у ауторкином ставу спрам времена, тачније спрам кремације коју сматра променом знаног нам света. Нечега што у њу саму уноси немир и што се завршава субверзивном непрепознатљивошћу.

Аутопоетички запис Бојана Николетић поверила је јунаку који пише пивском пеном и коме у том важном послу ветар помаже, разносећи сувишно и недолично. Коју страницу касније, стетичку одговорност према поднебљу и времену, преузима јунак именован Мајстор. Тај јунак спреман је на мултипликовану реалност. Он је разуме (и подноси). Он има какву-такву моћ предвиђања па се на време успева склонити од уличне каљуге док чека на пешачком прелазу и док возач точковима заплъускује околне пролазнике. Наравно, нити је Мајстор само мајстор (он је пророк и рапсод), нити је возач само возач (он је, пре свега, владар каљуге, онај који нашу упрљаност одржава), нити су застали пролазници само пролазници (они су, заправо, национ заустављен у времену-невремену, они су предмет који привлачи гадости и дрек). У једном тренутку реченог пророка и рапсода Бојана Николетић первертује у онога који живи да би говорио, у онога који се ослања на митолошку реч којој краја, заправо, нема. Из тог јунака, сада под именован Тиорон, ауторка извлачи причу о Фредерику Ештону и његовом делу *Луну, Краљу Поноћи*, што ову збирку уводи у конвенцију стрипа. Завршне странице посвећене су причи полова, сусрету жене и мушкарца, сусрету орвеловски надзираном и саботираном. Тај сусрет постаје фасцинантна причина. Илузија која не одагнава различитост. Напротив, која је чини тоталном.

Појам времена ауторка образлаже наоко пуком заменом каиша у часовничарској радњи. Међутим, каиш је овде оно што човека држи везаног за време, што му обезбеђује поглед уназад, а нашег јуче јесте и у нашем данас, као што је делова нашег данас и у ономе што ће тек доћи. Тако, у ствари, својим јуче пипамо своје сутра. Једном речју: нашим прошлим посредована је наша садашњост, а нашем садашњошћу наша будућност. То се тек наслућује у ауторкином третирању времена и то је оно магловито место у збирци које је остало недоречено.

Све узев, збирка кратких прича *Поза, пресек и став* Бојане Николетић барата екстремима. Та и таква сврсисходност није више метафизичка категорија, већ наредба злодоби у којој живимо. Онтолошка упитаност човека (над самим собом) сведена је само на једно питање: Да ли сам данас био довољно безличан, довољно бесмислен? Срећом, пред нама је увек и сутра. Богом дано за позу, пресек и став.